

Jaarrapportage 2023 Energietransitie

Oefening bij Burgerberaad | Eelkje Colmjon

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Samenvatting	6
3. Terugblik	10
4. Hoofddoelen voor de Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050	14
4.1 Wat willen we bereiken?	14
4.2 Hoe gaan we die doelen bereiken?	15
4.3 Hoe staan we er nu voor?	16
5. Eerste subdoel: energie besparen	18
5.1 Wat willen we bereiken?	18
5.2 Hoe gaan we dat bereiken?	19
5.3 Wat hebben we gedaan om meer energie te besparen?	19
5.4 Wat hebben we gedaan om energiearmoede te verminderen?	22
5.5 Hoe staan we er nu voor?	24
6. Tweede subdoel: opwekking duurzame energie	26
6.1 Wat willen we bereiken?	26
6.2 Hoe gaan we dat bereiken?	27
6.3 Wat hebben we gedaan?	27
6.4 Hoe staan we er nu voor?	29
7. Derde subdoel: realisatie aardgasvrije stad	32
7.1 Wat willen we bereiken?	32
7.2 Hoe gaan we dat bereiken?	33
7.3 Wat hebben we in 2023 gedaan?	34
7.4 Hoe staan we er nu voor?	36
8. Burgerberaad energietransitie	38
9. Vooruitkijken	40
Colofon	42

1. Inleiding

Voor u ligt de Jaarrapportage Energietransitie 2023. In de afgelopen jaren is de energietransitie uitgegroeid tot een brede en veelomvattende maatschappelijke opgave. Inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven en gemeente moeten samenwerken om als stad in 2050 klimaatneutraal te kunnen zijn. Daarvoor moeten we slimme plannen maken die goed op elkaar aansluiten, en deze ook zo goed en efficiënt mogelijk uitvoeren. Dit alles kunnen we niet alleen, we werken samen met onze partners.

Waarom deze rapportage

Hoe staan we er op dit moment voor? De jaarcijfers zeggen niet alles. Plannen lopen over meerdere jaren. Soms verloopt het opstellen van een beleidsstuk heel soepel, soms is een plan wat ingewikkelder. Op sommige terreinen worden snel meetbare resultaten geboekt, maar soms lijken inspanningen (nog) niets op te leveren terwijl de planvorming of uitvoering in volle gang is. Er zijn nu eenmaal beleidsterreinen die veel overleg en afstemming vereisen. Deze rapportage geeft een inkijk achter de kale cijfers. Het laat ook zien wat de gemeente Leiden allemaal heeft gedaan in het afgelopen jaar 2023, vaak met partners in de stad en in de regio.

Methodiek van de rapportage

De opgave Energietransitie valt in de Planning & Control-cyclus van de gemeente Leiden onder programma 6. Stedelijke ontwikkeling. Dit programma bestaat naast Energietransitie (6D), uit Ruimtelijke planvorming en plantoetsing (6A), Gemeentelijke gronden en gebouwen (6A) en Wonen (6C). Deze jaarrapportage 2023 focust zich op de opgave die de gemeente Leiden heeft voor de energietransitie.

De werkzaamheden in de opgave Energietransitie vloeien voort uit de uitvoeringsagenda Energietransitie 2020-2023. De jaarrapportage die voor u ligt, bevat een inhoudelijke weergave van de gemeentelijke inspanningen, aangevuld met beschikbare Leidse cijfers in grafieken¹. Vanzelfsprekend worden ook de komende jaren de werkzaamheden en resultaten gemonitord: hiervoor maken we een jaarlijkse rapportage. De werkzaamheden zullen komende jaren voortkomen uit de uitvoeringsagenda Energietransitie 2024-2030. Deze agenda wordt rond de zomer van 2024 vastgesteld.

¹ De cijfers en grafieken in deze rapportage geven de meest recente stand van zaken in Leiden weer. Echter, de bronnen hiervoor (bijvoorbeeld Klimaatmonitor van Rijkswaterstaat) lopen vaak een à twee jaar achter. Ook kunnen cijfers incidenteel achteraf wijzigen door een wijziging in rekenmethode. In de komende jaren zal een trend zichtbaar worden.

2. Samenvatting

Goed op weg

Leiden is goed op weg met de vermindering van CO₂-uitstoot. Dat concludeert het onderzoeksbureau CE Delft in januari 2023. Om ook onze doelen in de toekomst te behalen, is het vanzelfsprekend nodig dat het voorgenomen beleid ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd. De raad heeft in juni 2023 de doelstellingen verder verduidelijkt en aangescherpt. Deze jaarrapportage geeft een overzicht van alle concrete activiteiten die we als programma in 2023 hebben uitgevoerd om de doelstellingen te (gaan) behalen.

Doelstellingen voor 2030

In 2023 hebben we veel stappen gezet op het brede terrein van de energietransitie. We komen steeds meer tot uitvoering van de eerder opgestelde beleidsplannen. Het programma Energietransitie werkt met duidelijke doelstellingen voor 2030 en 2050:

- *Klimaatneutrale gebouwde omgeving*
De hoofdoelstelling voor de totale opgave Energietransitie is een klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050. Om dat te behalen moet onze CO₂-uitstoot eerst worden teruggebracht naar 155.000 ton in 2030, en naar nul in 2050.

- *Geen energiearmoede meer in 2030*

In de Kadernotitie 2023 is deze extra streefwaarde vastgelegd. Dit doel moet worden bereikt door basisisolatie in de gehele gebouwde omgeving. Daarnaast wordt ingezet op samenwerking met het sociaal domein omdat isolatie niet allesbepalend is in het ervaren van energiearmoede. Ook wordt samengewerkt met woningbouwcorporaties omdat de meeste mensen met energiearmoede in sociale huurwoningen wonen.

Om de hoofddoelstelling voor 2030, het terugdringen van de CO₂- uitstoot naar 155.00 ton, te behalen zijn de volgende subdoelstellingen afgesproken:

- *Energie besparen*

In 2030 is het energieverbruik in de gebouwde omgeving gelijk gebleven ondanks de groei van de stad. Daarnaast worden slecht geïsoleerde woningen (label D, E, F, G) verder verduurzaamd.

- *Duurzame opwek energie*

We ontwikkelen 25% meer duurzame warmtebronnen in de warmtemix en stimuleren een stijging van zonne-energie naar 271 Tj op de Leidse daken. Deze stijging van de duurzame energie moet leiden tot een verlaging van de CO₂-uitstoot naar 14 kg/GJ in 2030.

- *Aardgasvrije stad*

Het aantal woningen dat aangesloten is op een warmtenet of op elektrische verwarming moet stijgen, zodat het aantal woningen dat gebruik maakt van een aardgasinstallatie afneemt.

Bevorderende maatregelen

Met forse financiële impulsen van het Rijk kunnen we de energietransitie en de warmtetransitie in de komende jaren vormgeven. De uitkeringen voor extra capaciteit (CDOKE-gelden) en de Speciale Uitkeringen (SpUk's) voor programma's als Aanpak Energiearmoede kwetsbare huishoudens en het Nationaal Isolatieprogramma (NIP), geven de gemeente Leiden meer armslag. De vraag is of dit voldoende zal zijn. Ook de nieuwe wetten Wet collectieve warmte (Wcw) en de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) kunnen de energietransitie vergemakkelijken en bevorderen. Daarmee bewegen we de goede kant op.

Verbreden programma

Om bovenstaande doelen te bereiken is het nodig om intern en extern verder verbreden. Verduurzamen gaat bijvoorbeeld ook over mobiliteit, bedrijventerreinen en maatschappelijk vastgoed. En er spelen andere grote vragen zoals: hoe houden we de warmtetransitie betaalbaar? Hoe gaan we om met het publiek eigendom van een warmtenet? Hoe gaan we die grote bulk gebouwen zoals panden van Verenigingen van Eigenaren (VvE) verduurzamen? Immers, ruim 41% van de Leidse woningen maakt deel uit van een VvE. En wat zal de impact zijn van de infrastructurele aanpassingen voor de warmtenetten?

Afhankelijkheid

De (financiële) afhankelijkheid van het Rijk voor een goede uitvoering is groot, daarom vragen we actief subsidies en gelden aan. En omdat we ook afhankelijk zijn van externe partijen, investeren we in goede samenwerkingsrelaties. Daarnaast spelen er allerlei autonome ontwikkelingen op dit terrein (zie ook bij hoofdstuk 9), waar we alert op blijven

Leidraad: uitvoeringsagenda en uitvoeringsplan

Over al deze vragen en meer gaan wij ons in de komende jaren buigen. Daarvoor zal de nieuwe Uitvoeringsagenda Energietransitie 2024 - 2030 een leidraad bieden. Deze Uitvoeringsagenda wordt momenteel opgesteld en zal meerdere adviezen van het burgerberaad energietransitie opnemen. Welke dit precies zijn, wordt rond de zomer van 2024 besloten door de gemeenteraad. De Uitvoeringsagenda zet de lijnen uit voor de lange termijn, binnen de door de gemeenteraad gestelde kaders. Het wordt door het college van burgemeester en wethouders vastgesteld. Jaarlijks wordt ook een uitvoeringsplan opgesteld. Om de resultaten te monitoren wordt jaarlijks een jaarrapportage opgesteld.

3. Terugblik

De energietransitie is een urgent thema: er is veel te doen en de ambitie is stevig. En als we vooruitkijken zien we dat we hard moeten blijven werken; intern en extern met vele partners en (markt)partijen. Tegelijkertijd nemen we de tijd om terug te kijken op wat er al is neergezet in dit laatste jaar van de uitvoeringsagenda 2020-2023. We zijn trots op de vele projecten, samenwerkingen en resultaten. Bijvoorbeeld het Isolatieoffensief waarin uiteengezet wordt hoe we de woningvoorraad gaan verduurzamen, met daarbij extra aandacht voor de inwoners die extra steun nodig hebben. Denk ook aan de geslaagde advies- en inkoopactie Winst uit je Woning, waarmee honderden Leidenaren samen voor zo'n 1.6 miljoen investeerden in isolatie of zonnepanelen, de isolatiecampagne 'Wil jij mijn dichter zijn' die met inzet van de stadsdichter veel aandacht kreeg. Denk ook aan de honderden bezoeken die energiefixers en energiecoaches aflegden, die in veel gevallen gelijk duizenden energie- of gasbesparende maatregelen installeerden. En dan hebben we het nog niet gehad over het burgerberaad energietransitie, het energiedoenersevenement, de adviezen en maatregelen die honderden DUWO-huurders kregen. En natuurlijk is de Warmtevisie vastgesteld, net als de startnotitie Meerburg. We zijn hard aan de slag in en met de eerste vijf wijken.

Onderzoeksbureau CE Delft stelt vast dat Leiden goed op weg is. In januari 2023 presenteerde dit bureau de behaalde effecten van de Uitvoeringsagenda 2020-2023 op de uitstoot van broeikasgassen in de stad. Ook werd vooruitgekeken naar de prognoses voor 2030. Het bureau concludeert dat Leiden goed op weg is, mits zij het voorgenomen beleid ook daadwerkelijk uitvoert. De energiebesparing van 1,5% per jaar lijkt echter onbereikbaar door de verwachte groei van de stad.

Nieuwe doelen, indicatoren en streefwaarden

Het onderzoek van CE Delft schetst een duidelijk beeld voor de doelen (voor 2030 en 2050) over de volle breedte van de energietransitie. Ook de 'Routekaart Klimaatneutraal Leiden 2050' van bureau Over Morgen (2021) geeft een goed inzicht welke stappen gezet moeten worden om de doelen te behalen. Over de resultaten van het onderzoek is de raad via de Kadernota 2023 geïnformeerd. De raad heeft daarna besloten om duidelijker doelen, indicatoren en streefwaarden vast te stellen. Deze zijn vertaald in heldere visuals en vanzelfsprekend opgenomen in deze jaarrapportage (hoofdstuk 4).

Nieuwe samenwerking: Energiek Leiden

2023 was een jaar van organisatorische aanpassingen. Er is gewerkt aan een nieuwe samenwerkingsstructuur om de energietransitie samen met de stad te versnellen. De gemeente heeft ervoor gekozen om meer de regie te pakken en meer te sturen op resultaat. Besloten is om de samenwerking met de wijkambassadeurs te beëindigen en de coördinatie van meerdere initiatieven onder te brengen bij één centraal aanspreekpunt: coöperatie Energiek Leiden. Deze coöperatie bestaat al tien jaar, en werkt aan een fikse professionaliseringsslag. Daarnaast werkt Energiek Leiden aan een beter draagvlak in de stad, onder andere door te groeien in ledenaantal.

In oktober 2023 ondertekende het bestuur van Energiek Leiden en wethouder Yvonne van Delft de samenwerkingsovereenkomst. Sindsdien zijn er buurtinitiatief coaches geworven die buurtinitiatieven ondersteunen. Energiek Leiden werft ook een kwartiermaker warmte om bewonersinitiatieven te ondersteunen bij kleine warmtenetten. Deze functie is in 2023 nog niet ingevuld. De energiecoaches voor woningeigenaren werden al gecoördineerd door Energiek Leiden. Daar zijn nu de energiecoaches voor huurders bijgekomen. Ook is de aanpak van de Energiefixers071 overgenomen door Energiek Leiden. Hierbij wordt samengewerkt met de woningcorporaties en welzijnsorganisaties als Buzz en Includio. Ook Leids Steunloket Migranten (LSM) is hierbij betrokken.

Duurzaam Leiden

Een aantal oud-wijkambassadeurs heeft zich in 2023 verenigd in de coöperatie Duurzaam Leiden, van waaruit waardevolle activiteiten ontplooid worden op een breder vlak dan alleen energietransitie. Zo is de Energiekaravaan opgestart, doen ze huisbezoeken om energiearmoede te bestrijden en werken ze onder andere samen met mborijnland aan onderwijsprojecten. Ook spelen ze bijvoorbeeld een rol in de Klimaatmars. Duurzaam Leiden zoekt actief de samenwerking met partners in de stad om samen Leiden duurzamer te maken. De gemeente werkt ook graag samen met deze actieve en betrokken mensen. Met enige regelmaat dienen zij een subsidievoorstel in, bijvoorbeeld bij Lokale Energie Initiatieven.

Flankerend beleid

De verduurzamingsopgave wordt niet alleen binnen het programma Energietransitie uitgewerkt en uitgevoerd. De gemeente Leiden is ook binnen andere thema's bezig met verduurzaming, vaak in afstemming met het programma Energietransitie. In de planning & control-cyclus zijn deze activiteiten echter niet of beperkt opgenomen. Daarom willen we ze graag hier noemen.

Het gaat om activiteiten die bijdragen aan de algemene klimaatdoelstellingen, maar bijvoorbeeld ook over energiebesparing of duurzame opwek. Voorbeelden zijn het ondersteunen van sportverenigingen bij het besparen van energie en verduurzamen, en het helpen bij het aanvragen van subsidies. Denk ook aan de energiescans voor bedrijven, kantoren en horeca en het ondersteunen van onderwijs bij integrale huisvestingsplannen of bij het plaatsen van circulaire zonnepanelen. Daarnaast zijn er ontwikkelingen bij duurzame mobiliteit, zoals beter benutten van batterijen of het uitstootvrij maken van ons eigen wagenpark.

Ook werken we samen met het programma Kennis en verkennen we met collega's van Arbeidsmarktbeleid of we mensen met afstand tot de arbeidsmarkt kunnen betrekken bij de energietransitie, bijvoorbeeld als energiecoach of klushulp.

Tot slot heeft de gemeente de pilot Leidse Pandbrigade opgezet. Deze brigade spoort misstanden op de huurmarkt op, via een toezichts- en handhavingstraject. Verduurzaming kan als onderdeel worden gekoppeld aan achterstallig onderhoud van panden.

Voor particuliere verhuurders is voor het verduurzamen van hun pand de Subsidieregeling Verduurzaming en Onderhoud Huurwoningen (SVOH) beschikbaar. Daarnaast biedt Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO) voor monumentale panden de gratis duurzaamheidsscan aan.

4. Hoofddoelen voor de Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050

4.1 Wat willen we bereiken?

In juli 2023 heeft de raad de twee hoofddoelen van het programma Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050 vastgesteld, namelijk:

1. De CO₂-uitstoot moet worden teruggebracht van 285.500 ton (2021) naar 155.000 ton (2030).
2. In 2030 zijn er geen Leidse huishoudens meer die door de hoge energiekosten hun energierekening niet meer kunnen betalen. Deze kwetsbare groep is dan teruggebracht van 7,2% van het huidig aantal Leidse huishoudens naar 0 huishoudens.

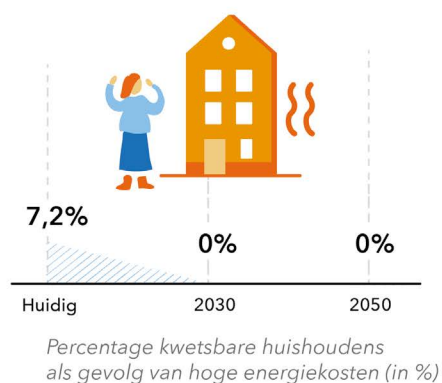
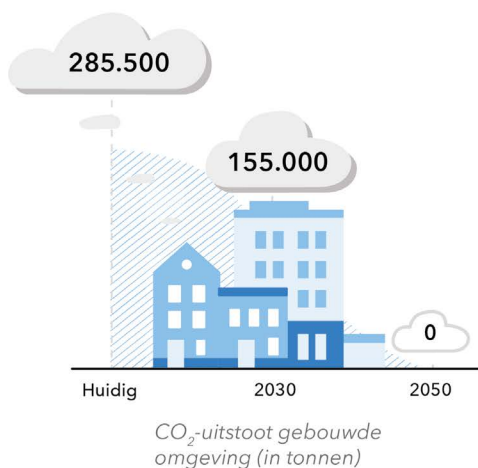
Deze twee doelen zijn overkoepelend voor de hele opgave energietransitie. Hoe deze doelen bereikt kunnen worden is uitgewerkt in drie subdoelen: energie besparen, energie opwekken en energie omschakelen.

Doelstelling Energietransitie

Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050

Verlagen CO₂-uitstoot gebouwde omgeving

Geen kwetsbare huishoudens in nood door energiekosten

4.2 Hoe gaan we die doelen bereiken?

Om in 2050 een klimaatneutrale gebouwde omgeving te hebben, moeten we de CO₂-uitstoot in de gebouwde omgeving verlagen. Dit doen we in drie programmalijnen.

Energie besparen

Opwekking duurzame energie

Realisatie aardgasvrije stad

Alleen door voldoende inspanningen via alle drie programmalijnen zorgen we ervoor dat het overkoepelende doel van CO₂-reductie behaald kan worden. Voor ieder van deze programmalijnen is (of wordt) beleid uitgewerkt en zijn deelplannen gemaakt.

Het tweede hoofddoel is het aantal Leidse huishoudens dat de energierekening niet meer kan betalen door de hoge energiekosten, terug te brengen tot nul in 2030. Het college heeft daarvoor in april 2022 een plan van aanpak 'Bestrijding energiearmoede' vastgesteld. Daarin wordt veel aandacht besteed aan energie besparen en isoleren. Van het installeren van kleine energiebesparende maatregelen bij huurders, tot het volledig begeleiden van woningeigenaren bij grote verduurzamingsmaatregelen. In het plan van aanpak worden drie sporen gevolgd:

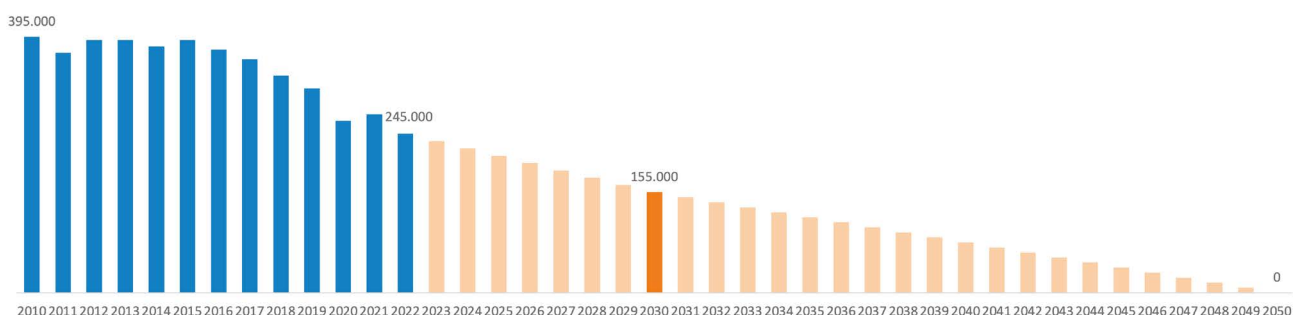
1. Huurders van corporatiewoningen;
2. Particuliere huurders;
3. Eigenaren van woningen met een WOZ-waarde tot € 355.000.

We hebben hiervoor € 2.700.000 gekregen van het Rijk (in drie tranches) en de gemeenteraad heeft hiervoor € 500.000 toegewezen. We zijn volop bezig met de uitvoering ervan en zullen dat ook in de komende jaren blijven doen. Omdat de grootste inspanningen bestaan uit maatregelen om energie te besparen, worden de activiteiten in die paragraaf benoemd.

4.3 Hoe staan we er nu voor?

De meest actuele cijfers zijn weergegeven in onderstaande grafieken. Deze grafieken geven aan wat al gerealiseerd is (blauwe balkjes) en wat de streefwaarde de komende jaren tot 2050 is (oranje balkjes).

CO₂-uitstoot gebouwde omgeving, in tonnen (bron: Klimaatmonitor)

Percentage huishoudens in energiearmoede (bron: TNO)

█ realisatiewaarde
█ streefwaarde

5. Eerste subdoel: energie besparen

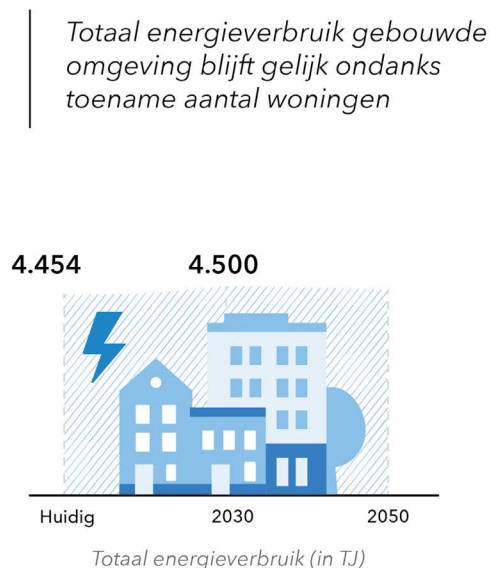
5.1 Wat willen we bereiken?

Het aantal woningen in Leiden neemt in de komende periode flink toe. Ondanks die verwachte groei streeft Leiden ernaar om het energieverbruik in de gebouwde omgeving gelijk te houden. Dat is het doel, maar nog liever dringen we het totale gebruik nog verder terug. Energie besparen is belangrijk, want energie die je bespaart, hoef je ook niet (duurzaam) op te wekken. Veel grote en kleine energiebesparende maatregelen zijn al uitgevoerd en we blijven ons daarvoor inzetten. Daarnaast focussen we komende jaren op het verder verduurzamen van slecht geïsoleerde koopwoningen.

Let wel: De gemeenteraad heeft in het Doelenkader vastgesteld dat de labels E, F en G verduurzaamd/ geïsoleerd moeten worden. In het Leids Isolatieoffensief (mei 2023) is echter opgenomen dat we ook inspanning leveren om ook energielabel D uit te faseren. Dit heeft te maken met Rijksgelden die in het Nationaal Isolatieprogramma (NIP) hiervoor beschikbaar zijn gesteld. De Klimaatmonitor geeft echter geen cijfers over energielabel D. Daarom monitoren we in deze jaarrapportage de uitfasering van energielabel E, F en G.

Doelstelling 1

Energie besparen

5.2 Hoe gaan we dat bereiken?

In mei 2023 is door het college het Leids Isolatieoffensief vastgesteld. Hierin is opgenomen welke maatregelen worden getroffen om woningen in Leiden te isoleren. Hierbij is specifieke aandacht voor Leidenaren die daar zelf niet voldoende middelen voor hebben. Door isolatiemaatregelen en andere energiebesparende maatregelen besparen we energie en verlagen de energierekening. Ruim 7.400 woningen met energielabel E, F of G worden stap voor stap beter geïsoleerd, zodat er in 2050 geen labels E, F of G meer bestaan.

5.3 Wat hebben we gedaan om meer energie te besparen?

Collectieve inkoopactie

Begin 2023 is de collectieve advies- en inkoopactie 'Winst uit je woning' georganiseerd voor particuliere woningbezitters. Inwoners kregen advies en informatie over mogelijke verduurzamingsmaatregelen en betrouwbare installateurs. Het is niet direct bedoeld om prijsvoordeel te behalen: er werden marktconforme prijzen gehanteerd. Van deze actie is veel gebruik gemaakt.

Er zijn in totaal 498 maatregelen getroffen: 267 keer zonnepanelen, 68 keer spouwmuurisolatie, 70 keer vloerisolatie en 93 keer HR++ glas. In totaal is door deze actie circa € 1.6 miljoen geïnvesteerd in verduurzamingsmaatregelen.

Energiecoaches

Ook in 2023 hebben energiecoaches weer vele energieadviesgesprekken gevoerd. Er zijn rond de 250 gesprekken aangevraagd door woningeigenaren. Ook de energiecoaches voor huurders hadden het afgelopen jaar druk. Zo'n kleine 200 adviezen zijn uitgebracht. Hierdoor zijn 545 elektriciteit besparende kleine maatregelen en 680 gas besparende kleine maatregelen uitgevoerd. Voor VvE's en monumenten zijn circa 60 gespreksaanvragen ontvangen.

Energiefixers

Dit jaar is er subsidie beschikbaar gesteld aan de Energiefixers071, een organisatie die met vrijwilligers kleine energiebesparende maatregelen plaatst bij mensen die dat nodig hebben. In een gesprek wordt advies gegeven over gedrag, bijvoorbeeld over het belang van ventileren. Deze klusrondes zijn georganiseerd in samenwerking woningcorporaties en met sociale welzijnsorganisaties zoals Inluzio en BuZz. Per klusronde worden honderd woningen 'gefixt'. De eerste ronde vond plaats in het voorjaar van 2023, in Leiden Zuidwest. In de zomer van 2023 zijn er in de tweede ronde weer honderd woningen bezocht in Leiden Noord. Het Druckerfonds en Fonds 1818 waren co-financiers.

Isolatiecampagne: Wil jij mijn dichter zijn?

Om meer aandacht te vragen voor het isoleren van woningen is de gemeente in het najaar van 2023 een communicatiecampagne gestart: "Wil jij mijn dichter zijn?" Met een gevat gedicht over het dichteren van kieren en andere isolatiemaatregelen trok stadsdichter Zoë van de Kerkhof niet alleen in onze stad de aandacht, maar werd zij daarmee eind 2023 ook uitgeroepen tot beste stadsdichter van Nederland. In heel Leiden zijn campagneborden geplaatst en via sociale media, posters en kaarten is de boodschap verspreid. Ook is er een site gelanceerd: leiden.nl/huisisoleren. Hierop staat veel informatie over waarom isoleren slim is en verwijzingen naar nuttige sites, subsidieregelingen, etc.

Mobiel energiepunt

Met een 'mobiel energiepunt' willen we laagdrempelig inwoners in de wijken bereiken met informatie over energie besparen en isoleren. In het najaar van 2023 heeft een mobiel informatiecentrum vier keer een dag op een centrale plaats in verschillende wijken gestaan. Het aantal bereikte mensen was wat teleurstellend, en na een evaluatie is besloten om dit in 2024 nog zes keer te herhalen op betere locaties en geschiktere tijdstippen.

Subsidie Lokale Energie Initiatieven

In 2023 hebben in totaal 25 initiatieven een subsidie gekregen vanuit de subsidieregeling Lokale Energie Initiatieven. Hiermee zijn concrete projecten of activiteiten georganiseerd die een positief effect op de energietransitie en/of op de CO₂-reductie in de stad hebben, voor zo veel mogelijk verschillende groepen inwoners. In 2023 kon voor de laatste keer gebruik gemaakt worden van de subsidieregeling Lokale Energie Initiatieven. Deze subsidieregeling liep van 2021 tot en met 2023. Jaarlijks was er € 250.000 beschikbaar met een maximum van € 15.000, - per aanvraag. Gemeente Leiden stimuleerde hiermee de initiatieven van 'onderop', vanuit de stad. Er is veel gebruik gemaakt van deze subsidie en daarom is besloten om deze in iets aangepaste vorm voort te zetten. Voor 2024/2025 is een nieuwe subsidieregeling opgesteld om dit soort lokale initiatieven te ondersteunen. Per jaar is € 100.000 beschikbaar.

Duurzaamheidslening

Als gevolg van de stijgende energieprijzen is de belangstelling voor de duurzaamheidslening voor particulieren flink gegroeid. Het budget raakte dan ook in de loop van 2023 op. Daarom hebben we in augustus de aanvraagmogelijkheid voor de duurzaamheidslening voorlopig moeten sluiten. In heel 2023 is voor € 828.501 aan leningen uitgezet. Zeventig inwoners hebben een duurzaamheidslening gekregen.

Junior Energiecoach

Om de plannen rond energietransitie te laten slagen wordt ook ingezet op jonge mensen, want zij zijn de toekomstige generatie. Natuur- en DuurzaamheidsEducatie (NDE) van de gemeente Leiden biedt daarvoor workshops en programma's aan. In het najaar van 2023 hebben drie klassen van basisschool Stevenshof en één klas van BSO Bengel meegedaan aan het educatief programma 'Junior Energie Coach'. Dit is een programma voor kinderen in de leeftijd van 7 t/m 12 jaar waarin zij in vijf lessen meer leren over energie besparen. Hierbij is ook samengewerkt met een energiecoach.

Verenigingen van Eigenaren

Als uitwerking van het plan van aanpak Leids Isolatieoffensief is in november 2023 begonnen met een aanpak voor de verduurzaming van panden van Vereniging van Eigenaren (VvE's). Leiden heeft ruim 1.400 kleine en grote VvE's die verduurzaamd moeten worden. Ruim 41% van de Leidse woningen valt onder een VvE. Verduurzaming van een VvE vraagt om een specialistische aanpak. Vooruitlopend op de aanpak is in 2023 een pilot ingericht waarin tien VvE's gebruik kunnen maken van een subsidie voor een zogenoemd TOP-rapport. In het rapport worden de mogelijkheden van verduurzaming per specifieke VvE opgenomen, wat het gaat kosten en wat het oplevert. Ook is er een procesbegeleider van het bedrijf VvE 2050 beschikbaar voor deze VvE's. Aan deze subsidie zijn wel voorwaarden verbonden. Een groot deel van de overige kosten wordt gesubsidieerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RvO).

Isoleren woningen labels D, E, F en G

Eind 2023 zijn we gestart met de voorbereidingen voor het isoleren van woningen met labels D, E, F en G². Van het Rijk hebben we een Speciale Uitkering (SpUk) ontvangen om in de komende jaren 2816 woningeigenaren, waarvan 845 binnen een VvE, te ontzorgen en hun woning te voorzien van basisisolatie. Dit gaat om kwetsbare huishoudens die zelf niet de middelen hebben om te isoleren. Hiervoor wordt momenteel een Europese aanbesteding uitgewerkt, waarna naar verwachting in de tweede helft van 2024 de isolatieaanpak kan beginnen. Deze loopt door tot en met 2026.

Monumenten en beschermd stadsgezicht

In een monumentale stad als Leiden kunnen veel inwoners specialistisch advies voor de woning en de welstandsregels gebruiken. Erfgoed Leiden & Omstreken heeft in 2023 in totaal 81 adviezen gegeven. Niet bekend is hoeveel daarvan daadwerkelijk zijn uitgevoerd, maar regelmatig vervolcontact met aannemers of architecten duidt erop dat hier vaak een serieus vervolg aan gegeven wordt. Ook het aantal adviesaanvragen begin 2024 is al hoger dan verwacht. Erfgoed Leiden & Omstreken voorziet daarmee duidelijk in een behoefte.

5.4 Wat hebben we gedaan om energiearmoede te verminderen?

Energiearmoede kunnen we helpen tegengaan met energiebesparingsmaatregelen. Door minder energieverbruik worden immers de maandelijkse energielasten lager. Er is in 2023 via drie sporen gewerkt aan het verminderen van energiearmoede.

Spoor 1: Huurders van corporatiewoningen

- Door de stijgende energieprijzen kregen steeds meer mensen problemen met de energierekening. Om vinger aan de pols te houden was de gemeente vertegenwoordigd bij de regelmatige overleggen van de Taskforce Energiearmoede. Hierbij waren ook alle corporaties (Portaal, De Sleutels en Ons Doel) en alle sociale welzijnsorganisaties (waar onder Schuldhulpmaatje, SUN, Inluzio, BuZz, Voedselbank, Zorg & Zekerheid en De Binnenvest) betrokken. Omdat ook andere vormen van armoede de aandacht hebben van deze Taskforce, is de naam veranderd: Taskforce Armoede.
- Voor de kwetsbare huishoudens zijn diverse acties gestart met kleine energiebesparende maatregelen. Zo heeft het bedrijf Klimaatroute in drie wijken (Leiden Noord, De Mors en Meerburg) en bij de woningen van Stichting Huisvesting Werkende Jongeren met een huis-aan-huis actie kleine energiebesparende maatregelen geplaatst. In het eerste kwartaal van 2023 zijn ongeveer 380 woningen bereikt met een energieadvies. Er zijn bij deze acties circa 980 gasbesparende maatregelen zijn getroffen en bijna 1.500 elektriciteitsbesparende maatregelen.
- Daarnaast hebben in 2023 alle studenten die huren bij DUWO gratis energieadvies en kleine maatregelen in hun studentenhuus gekregen. Ook hier is Klimaatroute voor ingeschakeld. Het gaat om 218 studentenhuizen met meer dan 3.733 huurders. De start was

2 De gemeenteraad heeft in het doelenkader vastgesteld dat de labels E, F en G verduurzaamd/ geïsoleerd moeten worden. In het Leids Isolatieoffensief (mei 2023) is echter opgenomen dat de gemeente ook inspanning levert om energielabel D uit te faseren. Dit heeft te maken met gelden vanuit het Rijk die in het Nationaal Isolatieprogramma (NIP) hiervoor beschikbaar zijn gesteld. De Klimaatmonitor geeft echter geen cijfers over energielabel D.

in mei 2023 en na wat aanloopproblemen is de actie bijna afgerond (februari 2024). Er zijn 204 gesprekken gevoerd en 2.573 gasbesparende en 1.708 elektriciteitsbesparende maatregelen geplaatst. Ook zijn er tachtig warmte terugwin installaties geplaatst in studentenflats.

- Voor huurders van corporatiewoningen in de Slaaghwijk is een huis-aan-huis actie met kleine energiebesparende maatregelen georganiseerd. De energieklussers en energieambassadeurs van BB Company en Just For You hebben in de zomer/het najaar van 2023 samen 731 woningen bezocht. In totaal zijn 4.278 gasbesparende en 3.872 elektriciteitsbesparende maatregelen geplaatst, voor circa € 50,00 per huishouden. Denk aan radiatorfolie, tochtstrips en een douchetimer. Beide bedrijven organiseerden buurtactiviteiten of sloten daarbij aan. Ook was er contact met de moskee.

Spoor 2. Particuliere huurders

- Voor inwoners die particulier huren bestaat de mogelijkheid om advies in te winnen over hun huurcontract bij Huurteam Leiden. Het Huurteam ondersteunt bij gesprekken met de verhuurder en neemt zo nodig juridische stappen. Sinds september 2023 ondersteunt het Huurteam ook huurders die in een slecht geïsoleerd huis wonen, met bijvoorbeeld enkel glas of een oude cv-ketel. Er is bijvoorbeeld een meldpunt hoge energielasten geopend. Er hebben tot nu toe twee inwoners gebruik gemaakt van de dienstverlening van Huurteam Leiden. In de praktijk blijkt dat huurders (nog) geen actie durven te ondernemen. In 2024 wordt onderzocht hoe deze dienstverlening beter en meer toegankelijk voor huurders kan worden georganiseerd.

Spoor 3. Woningen met een WOZ-waarde tot € 355.000

- Eigenaren van een grondgebonden woning van voor 1992 met een WOZ-waarde tot de NHG-grens van 2022 (€ 355.000) konden via dit spoor gebruik maken van een subsidie. Zo'n 1.530 eigenaren ontvingen een aanbod voor een energieadvies, voor begeleiding bij het aanvragen van offertes en bij het aanvragen van subsidie voor zonnepanelen en voor basisisolatie (dak, glas, spouwmuur, vloer). Eind 2023 waren 143 woningeigenaren door het bedrijf Susteen begeleid, die samen 33 isolatiemaatregelen hebben laten uitvoeren. Deze woningeigenaren kwamen uit de hele stad. Omdat er ruim meer subsidie beschikbaar was voor dit traject dan werd gebruikt, wordt het project in samenwerking met de Omgevingsdienst geëvalueerd.

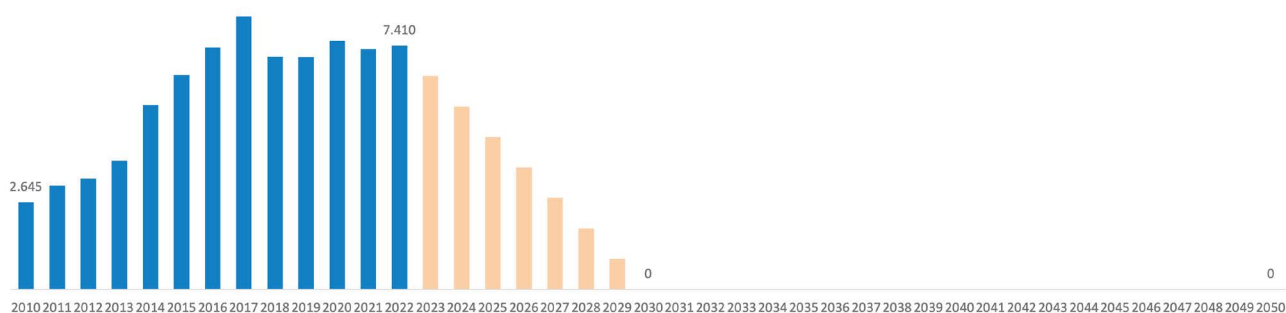
Buiten de drie sporen om: koelkastregeling

- Voor inwoners met de laagste inkomens is een koelkastregeling georganiseerd. Deze loopt van januari 2023 t/m juli 2024. Oude koelkasten zijn zeer energie-onzuinig. Iedereen die automatisch de energietoeslag kreeg, ontving daarom een voucher ter waarde van € 300 voor de aankoop van een energiezuinige koelkast. In twee etappes zijn er 1.300 vouchers uitgereikt, voor een totale waarde van € 390.000. Deze regeling was een succes: midden december 2023 waren 1.254 vouchers verzilverd en was er nog een budget over van € 3.266. Begin 2024 is het budget definitief op en staan er geen mensen meer op de wachtlijst.

5.5 Hoe staan we er nu voor?

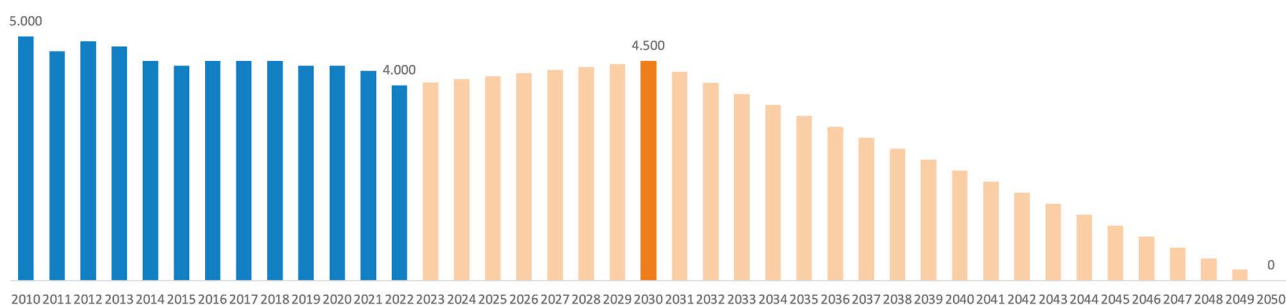
De vele genoemde activiteiten hebben allemaal hun eigen resultaat: in energieverbruik of in een beter energielabel. Deze cumulatieve resultaten hebben bijgedragen aan de cijfers in onderstaande grafieken. In blauw de gerealiseerde waarden tot en met 2022, in oranje de streefwaardes richting 2030 en 2050.

Aantal geregistreerde woningen met slecht label (E/F/G) (bron: Klimaatmonitor)

NB: Het aantal registraties van energielabels is in de loop van de tijd gestegen, omdat er in 2010 van veel huizen nog helemaal geen energielabel bekend was.

Totaal energieverbruik gebouwde omgeving, in TJ (bron: Klimaatmonitor)

- realisatie
- streef

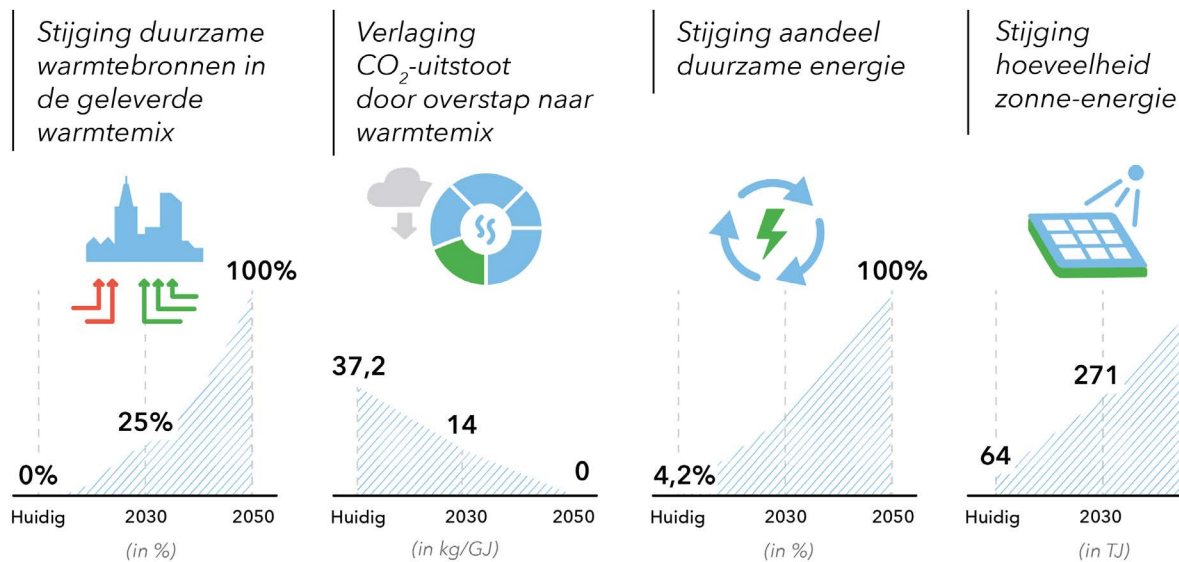
6. Tweede subdoel: opwekking duurzame energie

6.1 Wat willen we bereiken?

Leiden heeft beperkte mogelijkheden voor de opwek van duurzame energie. Er is namelijk binnen de gemeentegrenzen weinig ruimte voor zon en wind op land. De focus van onze inspanningen voor de opwek van duurzame energie ligt daarom op warmtenetten, het ontwikkelen van duurzame warmtebronnen voor de warmtenetten, en zon op (grote) dak(en). Daarnaast werken we vanuit de Regionale Energie Strategie (RES) aan zon en wind op land. De Transitievisie Warmte (TVW) van januari 2022 en de Leidse Warmtevisie van 2017 vormen de basis voor onze activiteiten in 2023.

Doelstelling 2

Meer duurzame energie opwekken

6.2 Hoe gaan we dat bereiken?

In de afgelopen jaren zijn diverse processen en samenwerkingsverbanden voor het realiseren van duurzame warmtebronnen opgestart. Dit zijn langjarige regionale samenwerkingsverbanden. Denk daarbij aan het programma Warmte Leidse Regio (WLR) en de Regionale Energie Strategie (RES). Hier vindt uitgebreide afstemming tussen verschillende belanghebbenden plaats. Ook is er veel onderzoek nodig op technisch, juridisch en financieel vlak. Vaak moeten er (politieke) besluiten worden genomen. Die besluitvorming kost tijd en is niet altijd gemakkelijk, onder andere omdat de maatschappelijke opgave 'energietransitie' sterk in ontwikkeling is. En nieuwe inzichten vragen regelmatig om nieuwe keuzes.

6.3 Wat hebben we gedaan?

Via het samenwerkingsverband Warmte Leidse Regio (WLR) onderzoeken we de mogelijkheden om naast Warmteling (restwarmte uit de Rotterdamse haven) ook andere duurzame warmtebronnen zoals geothermie naar Leiden te halen. De gemeenteraad heeft op 11 oktober 2023 besloten om deze samenwerking tot en met 2027 voort te zetten.

Een project binnen de Warmte Leidse Regio is Warmteling (WLQ). In de regio wordt samengewerkt met zes gemeenten en andere partners voor het mogelijk benutten van betaalbare en duurzame warmte uit de Rotterdamse haven. Door deze samenwerking heeft Gasunie (de uitvoerende partij voor de aanleg van WLQ) voldoende garantie gekregen om over te gaan tot aanleg van WLQ. Vattenfall heeft inmiddels een contract gesloten om het huidige warmtenet te gaan voorzien van warmte vanuit WLQ zodra dit beschikbaar is. Dit is gepland in 2027.

Ook in 2023 werkten we aan de uitwerking van de Regionale Energie Strategie (RES). Gemeente Leiden heeft in september 2023 toegezegd om 271 Tj in 2030 te leveren. Het Rijk heeft een totaalnorm opgelegd.

Om duurzame opwek van zonne-energie te versnellen is eerder een Plan van Aanpak Zon op Dak (2021-2025) opgesteld. Tot en met 2023 zijn de doelstellingen goed gehaald. In de komende tijd zal het plan verder worden uitgevoerd. In 2024 wordt een nieuw plan van aanpak geschreven (Plan van Aanpak Zon op Dak 2026-2030).

Warmteprojecten

Er wordt volop ingezet op warmteprojecten. Zo is bijvoorbeeld in de Regionale Energie Strategie 1.0 besloten om onderzoek te doen naar de rol van hoge temperatuur-warmte-opslag (HTO) in de bodem. Ook lobbyt de RES richting de provincie om HTO mogelijk te maken. De provincie is namelijk bevoegd gezag.

Ook bij het onderzoek naar riothermie, warmtewinning vanuit het rioolwater, is Leiden actief betrokken. De warmte van de afvalwaterzuiveringsinstallatie (AWZI) Leiden Noord zou ingezet kunnen worden voor een warmtenet voor de wijk Poelgeest (Oegstgeest). Ook wordt overlegd of deze warmtewinning ingezet kan worden voor de Merenwijk en hoe dat dan gerealiseerd kan worden. In 2024 gaan we ook in gesprek of we warmte kunnen winnen uit de afvalwaterzuiveringsinstallatie Zuid-West. Ook onderzoeken we de mogelijkheden voor warmtewinning uit oppervlaktewater.

Recent is het OER-traject (Opwek Energie op Rijksgronden) voor duurzame energie (zon en/of wind) langs de A4/N11 opgestart. Geschikte grond wordt vervolgens aanbesteed voor ontwikkeling van zon of wind op land rond 2027/2028.

Een verdere verkenning naar geothermie binnen de stadsgrenzen staat op de agenda. Omdat geothermie mogelijk gevolgen heeft voor de drinkwaterwinning heeft drinkwaterbedrijf Dunea een rechtszaak aangespannen. De uitspraak van de Raad van State daarover wordt eerst afgewacht voordat geothermieontwikkelaars verdere plannen willen en kunnen maken voor een geothermiebron in Leiden. De locaties voor een bron in Leiden zijn zeer beperkt en daarom werken we actief om deze locaties beschikbaar te krijgen of te houden totdat er duidelijkheid is in de rechtszaak.

Gezien de beperkte mogelijkheden voor duurzame energieopwekking in een stad als Leiden, stimuleert de gemeente de opwek van zonne-energie op daken. Op 9 juni 2021 heeft de gemeente de Green Deal Zon op Leiden afgesloten, waarin zowel de gemeente als coöperatie Zon op Leiden hebben toegezegd in de navolgende vijf jaar vijf geschikte gemeentedaken te vinden. In de praktijk blijkt dit lastiger dan gedacht. De constructie van grote daken is namelijk niet altijd geschikt om zonnepanelen op te plaatsen.

Daarnaast heeft de gemeente zelf ook een verantwoordelijkheid om haar panden te verduurzamen. Eind 2023 is een haalbaarheidsonderzoek gestart naar de mogelijkheden bij enkele (sport)panden.

Eind 2023 zijn we begonnen met onderzoek voor een pilot zon op carports. Een haalbaarheidsstudie wordt uitgevoerd voor drie locaties: Sportveld De Mors, Sportveld Lugdunum en winkelcentrum Stevensbloem. In 2024 worden de resultaten van deze haalbaarheidsstudie met ons gedeeld.

In 2023 is een inventarisatie gemaakt van de potentie voor zonne-energie in de stad Leiden. Deze 'dakpotentie' is uitgewerkt in de digitale 'Zonnekaart', waar particulieren en organisaties snel kunnen zien welke daken geschikt zijn voor zonnepanelen. In deze Zonnekaart zijn ook de welstandsregels verwerkt. (Zie www.leiden.zonnekaart.nl)

Een verhuizing is voor mensen vaak ook gelijk een aanleiding om de mogelijkheden voor verduurzaming te onderzoeken. Makelaars kunnen een belangrijke rol spelen bij het stimuleren van huiseigenaren om te verduurzamen. In september 2023 is daarom een informatiebijeenkomst voor makelaars georganiseerd zodat zij informatie kunnen verstrekken en eventueel kunnen verwijzen naar een energiecoach. De makelaars reageerden enthousiast op deze bijeenkomst.

6.4 Hoe staan we er nu voor?

Voor de opwek van duurzame energie zijn door de raad indicatoren vastgesteld om de voortgang op dit thema tot 2030 en 2050 goed te kunnen monitoren (zie grafieken). De activiteiten voor het thema opwek van duurzame energie vragen veel voorbereiding, onderzoek en afstemming om het proces op gang te helpen. Dit leidt logischerwijs niet direct tot meetbare en concrete resultaten. We hopen in volgende jaarrapportages meer resultaat te kunnen melden van onze inspanningen.

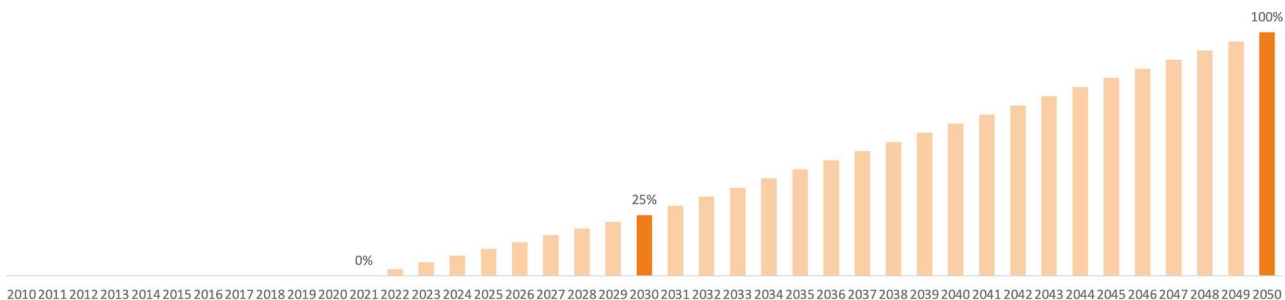
Er zijn nog geen duurzame warmtebronnen aangesloten op een warmtenet. Via het huidige, bestaande en gasgestookte warmtenet van Vattenfall (Uniper) wordt wel CO₂-reductie behaald. Hier heeft gemeente Leiden echter geen invloed op, het is een autonoom proces.

Warmte Koude Opslag (WKO) is een duurzame methode om energie in de vorm van warmte of koude op te slaan in de bodem. Voor de uitbreiding van WKO's is per 1 december 2023 een tijdelijke kwartiermaker WKO aangesteld voor het organiseren van de interne processen en het uitvoeren van de verordening. De gemeente hoopt met deze kwartiermaker een versnelling te bereiken.

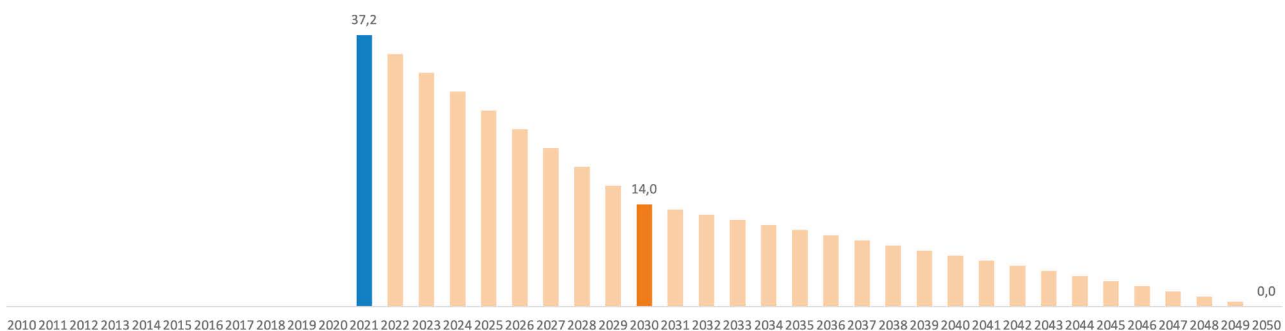
De doelstelling voor Zon op Dak 2023 is 102.000 gerealiseerde panelen en benutting van 15,8% van het dakpotentieel. Uit de rapportage van onze Duurzaamheidskaart blijkt dat er tot nu toe ruim 109.000 panelen zijn gerealiseerd op 15,72% van het dakpotentieel wordt gebruikt.

De meest actuele cijfers staan in onderstaande grafieken. Zoals te zien in de eerste grafiek zijn er nog geen blauwe balkjes: dit komt omdat processen langer duren en niet snel resultaat gemeten kan worden.

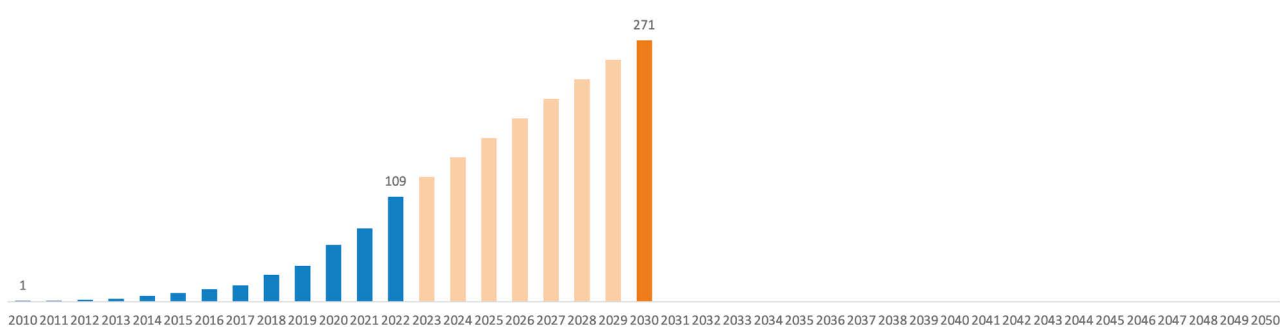
Aandeel duurzame warmtebronnen in de geleverde warmtemix (bron: Vattenfall 2023 in april/mei)

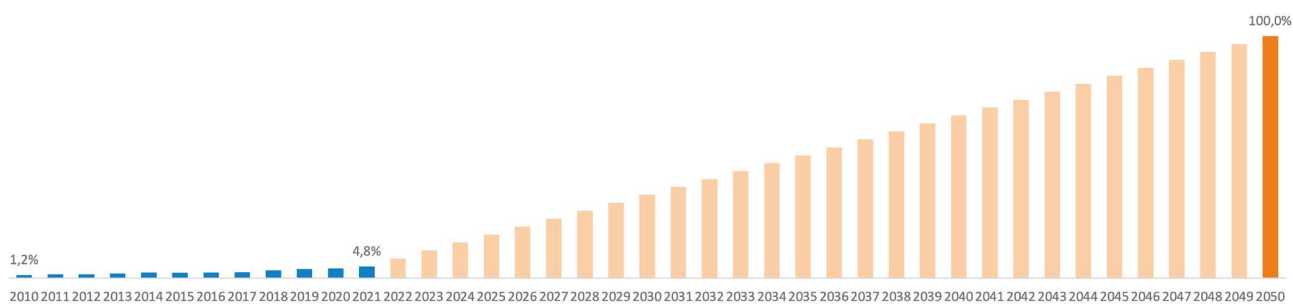
CO₂-emissie van het warmtenet per GJ, in kg (bron: Vattenfall)

Hernieuwbare elektriciteit via zon, in TJ (bron: Klimaatmonitor)

Percentage bekende hernieuwbare energie (bron: Klimaatmonitor)

 realisatie
 streefwaarde

7. Derde subdoel: realisatie aardgasvrije stad

7.1 Wat willen we bereiken?

De hoofddoelstelling is om in 2050 een aardgasvrije gebouwde omgeving te hebben. Om voor 2050 zo'n 60.000 Leidse woningen van het aardgas af te krijgen moet er veel gebeuren. We moeten overstappen op duurzame alternatieven, meer duurzame energie opwekken en tegelijkertijd zorgen dat we met elkaar minder energie gaan gebruiken. Ook is het belangrijk dat huizen minimaal op basisniveau geïsoleerd worden. Op die manier kunnen we duurzame warmte met lage(re) temperatuur steeds beter benutten. Nu zetten we al in elke wijk stappen om woningen en andere gebouwen *aardgasvrij-klaar* te maken en andere warmtebronnen te benutten.

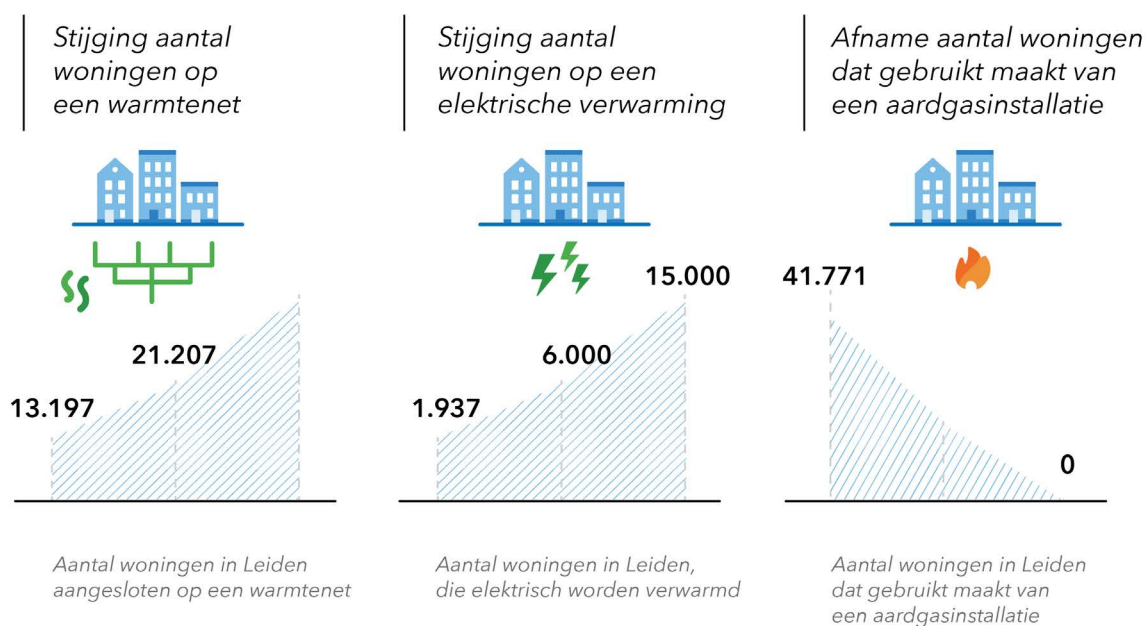
In een dichtbebouwde stad als Leiden is een collectieve warmteoplossing, met behulp van een warmtenet, vaak de oplossing tegen de laagste maatschappelijke kosten. Dat betekent dat veel woningen zullen worden aangesloten op een warmtenet. Een warmtenet is een netwerk van leidingen onder de grond waar (warm) water doorheen stroomt. Hiermee kunnen woningen worden verwarmd. Er is dan geen cv-ketel en geen aardgas (meer) nodig, hoewel veel warmtenetten momenteel nog een aanvullende gasketel hebben om op heel koude dagen bij te springen.

Niet voor ieder huis is aansluiting op een warmtenet mogelijk. De verwachting is ook dat het aantal (volledig elektrische) warmtepompen blijft stijgen; tot ongeveer 6.000 in 2030.

Het uiteindelijke doel is dat we het aantal woningen dat op aardgas verwarmd wordt in 2050 terugbrengen naar nul.

Doelstelling 3

Aardgasvrije stad met 60.000 woningen

7.2 Hoe gaan we dat bereiken?

In mei 2023 is het Plan van aanpak Gebiedsgerichte warmtetransitie (2023-2030) vastgesteld door het college. Dit is een verdieping op de Transitievisie Warmte. In het plan van aanpak staat dat we aan de slag gaan met het opstellen van startnotities en (wijk)uitvoeringsplannen. De startnotitie beschrijft de strategie en de samenwerkingspartners naar een aardgasvrije wijk en in een uitvoeringsplan staat de alternatieve warmteoplossing voor een wijk beschreven.

7.3 Wat hebben we in 2023 gedaan?

De omschakeling naar een aardgasvrije stad doen we gebied voor gebied. We beginnen met vijf wijken: Zuidwest, Stevenshof, Meerburg, Merenwijk en Waardeiland/de Waard. Elke wijk heeft zijn eigen dynamiek en verdient daarom een eigen aanpak: maatwerk dus. Samen met de belangrijkste betrokken partijen uit de wijk onderzoeken we wat de beste warmteoplossing voor de wijk is. Naast warmte hebben we ook aandacht voor de rol van koeling en opslag in een wijk.

Met Vattenfall en de woningcorporaties (Ons Doel, de Sleutels, Portaal en DUWO) werken we aan het uitbreiden van het bestaande stadswarmtenet van Vattenfall. Dat doen we onder andere in de (Lage) Mors en de Kooi waar veel corporatiewoningen relatief dicht bij het warmtenet liggen. We werken momenteel aan een projectmatige aanpak, waarbij de eerste stap (in 2024) is om een buurtselectie te maken.

Leiden Zuidwest

In Leiden Zuidwest ontwikkelen we een nieuw warmtenet (op middentemperatuur), omdat dat de oplossing is met de laagste maatschappelijke kosten (Plan voor de Warmtevoorziening Leiden Zuidwest, 2019). Ook hier zijn de woningcorporaties een belangrijke partner. Zij hebben veel bezit in de wijk. In 2023 hebben we een eerste stap gezet voor de aanbesteding: we hebben een integraal uitgangspuntenkader opgesteld. Hierin staat waar een collectieve warmtevoorziening aan moet voldoen en onder welke voorwaarden de woningcorporaties hun bezit willen aansluiten. Het uitgangspuntenkader is de start voor een samenwerkingsovereenkomst en met het uitgangspuntenkader kan de markt geconsulteerd worden.

Meerburg

In Meerburg hanteren we een integrale wijkaanpak; de gemeente wil namelijk zo veel mogelijk koppelkansen in deze wijk benutten. De gemeente houdt bij de wijkvernieuwing (bijvoorbeeld riolering of wegen) zo veel mogelijk rekening met de warmtetransitie door onder- en bovengronds ruimte te reserveren voor een mogelijk toekomstig warmtenet en bijbehorende installatieruimtes (zoals warmteoverdrachtstations). Het college heeft eind 2023 een startnotitie vastgesteld, die de start van een aardgasvrije wijk markeert. Hierin staat de ambitie om Meerburg uiterlijk in 2033 aardgasvrij te maken. Ook wordt beschreven hoe we samenwerken aan een wijkuitvoeringsplan met onze stakeholders (bewoners, netbeheerder en woningcorporaties).

Stevenshof

In de Stevenshof houden we dezelfde fasering aan, maar hebben we een andere opgave. Hier brengen we de betrokken partijen (inclusief Vattenfall vanwege de aanwezigheid van stadswarmte) bij elkaar om de wijk van het kookgas af te laten gaan. Dit helpt om deze wijk sneller aardgasvrij te maken. We leggen onze strategie vast in een startnotitie, waarin staat op welke manier we gebruik maken van natuurlijke momenten (verhuizing, verbouwing etc.). Ook staat in de startnotitie hoe we de opgave combineren met besparing (bijv. door temperatuurverlaging van stadswarmte en isolatie) en opwek (zonnepanelen op daken). De startnotitie is naar verwachting klaar in de eerste helft van 2024.

Merenwijk

De belangstelling van inwoners in de Merenwijk is groot. Drie bewonersavonden in de centrale Regenboogkerk trokken in 2023 meer dan zeventienhonderd inwoners. We werken hier aan een startnotitie voor de buurten met voornamelijk particulier woningbezit (Leedewijk, Zijlwijk en een deel van de Slaaghwijk ofwel 'Merenwijk laag'. We doen dit samen met twee bewonersinitiatieven, te weten Duurzame Energie Merenwijk (DEM) en Tegengas.

Twee nieuwe wetten

In 2023 is meer duidelijkheid gekomen over twee belangrijke aanstaande wetten: de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) en de Wet collectieve warmte (Wcw). De eerste wet geeft gemeente de bevoegdheid om een einddatum aan het gebruik van aardgas te koppelen, de tweede geeft richtlijnen voor publiek eigenaarschap in de warmtetransitie. Warmtenetten komen in de toekomst voor het merendeel (50%+1 van de aandelen) in publieke handen. In 2024 werken we aan een beleidsmatig kader over wie welke rol heeft, de betaalbaarheid en de inzet. Hiermee kan de gemeenteraad vooraf de voorwaarden voor de gebiedsaanpak bepalen.

Initiatieven in de stad

Er is in Leiden veel kennis aanwezig over de warmtetransitie. Diverse initiatieven zetten zich in om in straten of wijken te verduurzamen onderzoeken de mogelijkheden om aardgasvrij te worden. De gemeente ondersteunt hen daar zo goed mogelijk bij, door in regelmatig overleg open en transparant te zijn over plannen van de gemeente. Daarnaast is er een subsidie-regeling Lokale Energie Initiatieven waar initiatieven gebruik van kunnen maken.

Energiedoeners Evenement

Op 3 november 2023, in de week van de Duurzaamheid, werd het tweede Energiedoeners Evenement georganiseerd. Het evenement is bedoeld om de vele energie-initiatieven in de stad kennis met elkaar te laten maken, kennis te delen en niet in de laatste plaats om onze waardering te uiten voor hun betrokkenheid bij de energietransitie. Ook deze tweede editie was een succes en werd zeer gewaardeerd.

Interactieve kaart

In 2023 is een interactieve kaart gemaakt en online gezet. Op deze kaart kun je per wijk en buurt zien welke warmteoplossing we verwachten en (ongeveer) wanneer. Op die manier kunnen initiatieven hun medebewoners goed adviseren over te nemen duurzaamheidsmaatregelen. Ook individuele bewoners krijgen op deze kaart inzicht in de plannen voor hun wijk.

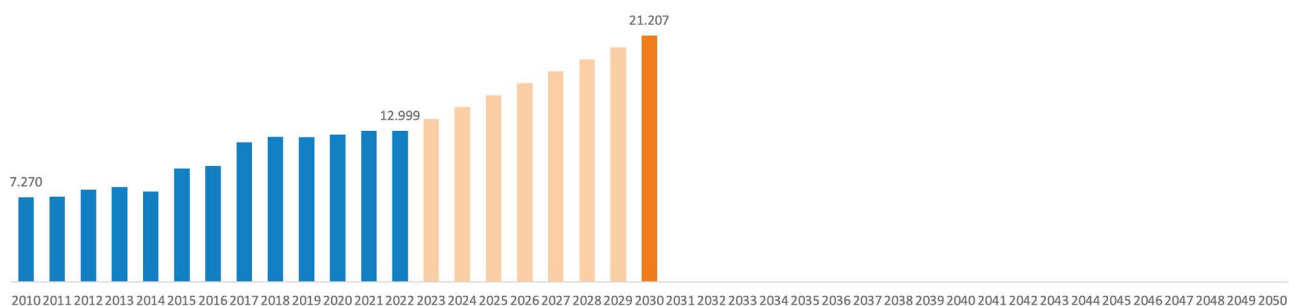
Energiek Leiden

In 2023 is ook een vergaande samenwerking met coöperatie Energiek Leiden aangegaan. Zij krijgen budget om bestaande buurtinitiatieven te ondersteunen en nieuwe initiatieven helpen van de grond te komen. Hiervoor zijn onder andere buurtinitiatief coaches aangetrokken. Energiek Leiden draagt bij aan de gemeentelijke doelen.

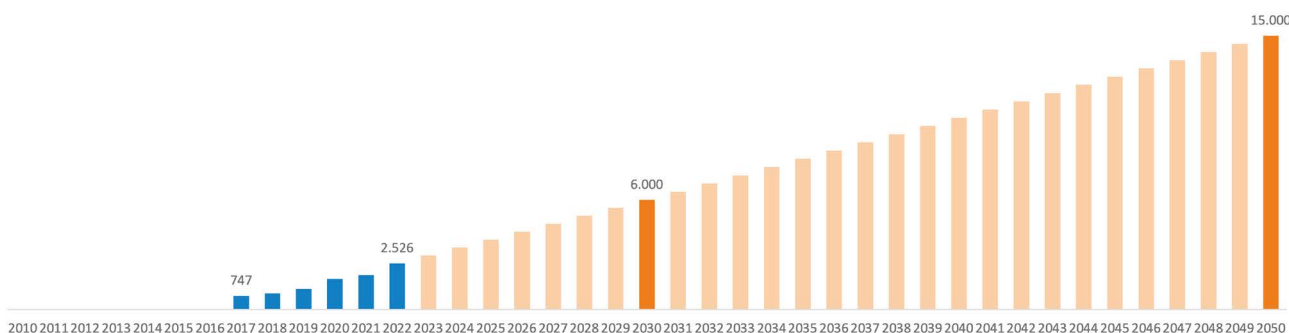
7.4 Hoe staan we er nu voor?

Alle inspanningen hebben de nodige resultaten opgeleverd. De cijfers van de afgelopen jaren leveren het volgende beeld op.

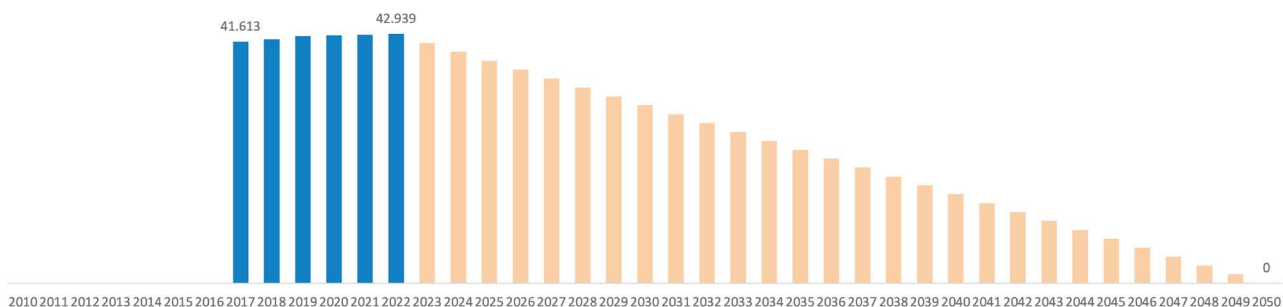
Aantal woningen op een warmtenet (bron: Klimaatmonitor)

Aantal woningen op een elektrische verwarming (bron: Klimaatmonitor)

Aantal woningen dat gebruikt maakt van een aardgasinstallatie (bron: CBS via Klimaatmonitor)

- realisatiewaarde
- streefwaarde

8. Burgerberaad energietransitie

Van september t/m december 2023 heeft een burgerberaad plaatsgevonden met als thema energietransitie. Leiden wil ook in de toekomst een duurzame en leefbare stad zijn en daarom moeten we overstappen naar duurzame energiebronnen. Met dit burgerberaad wilde de gemeente bewoners invloed geven en hen uitnodigen met suggesties te komen over een versnelling van de energietransitie in Leiden. Zo komen we tot een beter beleid en betere uitvoering. De adviezen die het burgerberaad heeft opgesteld, hebben mogelijk effect op de Uitvoeringsagenda Energietransitie (2024-2030). Daarom besteden we hier kort aandacht aan. In de Uitvoeringsagenda Energietransitie veel meer hierover.

Loting deelnemers

Ruim honderd inwoners uit Leiden maakten deel uit van het burgerberaad energietransitie. Samen vormden zij een zo goed mogelijke afspiegeling van de stad. De deelnemers aan een burgerberaad worden niet gekozen, maar geselecteerd via een volstrekt willekeurige loting. Iedereen van 16 jaar of ouder kon worden ingeloot of kon zich aanmelden. Daaruit zijn de

deelnemers geselecteerd, ook weer via loting. Het maakte daarbij niet uit of iemand veel of weinig weet van het onderwerp energietransitie.

College adviseert, raad beslist

In vijf bijeenkomsten werkte het burgerberaad voorstellen uit hoe we als gemeente en bewoners sneller stappen kunnen zetten richting minder en schonere energie. Dit vond plaats onder deskundige en onafhankelijke begeleiding van Leidse Gesprekken, een democratisch burgerparticipatie initiatief. De werkgroepen konden een beroep doen op experts, ervaringsdeskundigen, inspiratoren en ambtenaren en konden daarnaast zelf op pad gaan om materiaal te verzamelen. De voorstellen zijn aan het college aangeboden en deze adviseert de raad over realiteit, haalbaarheid en de aansluiting ervan op de gemeentelijke plannen. De raad is onafhankelijk en neemt uiteindelijk een besluit over de voorstellen van het burgerberaad.

Adviezen

In totaal zijn er 29 adviezen opgesteld. Het burgerberaad heeft na stemming 24 daarvan aangenomen, 5 voorstellen zijn niet aangenomen. Een aangenomen advies kon rekenen op de steun van minimaal 66% van de deelnemers van het burgerberaad. De adviezen zijn door het beraad geclusterd in zes hoofdonderwerpen, namelijk:

1. Waarden van de Energietransitie; loop als gemeente voorop en straal uit dat je trots bent op de energietransitie.
2. Laagdrempelig; maak het elke burger en iedere mkb'er gemakkelijk om mee te doen.
3. Regie op energie; draag als gemeente zorg voor duurzame collectieve voorzieningen.
4. Groen; stimuleer als gemeente groeninitiatieven en neem zelf het voortouw.
5. Buurtinitiatieven centraal; faciliteer en stimuleer inwonerscollectieven gericht op verduurzamen en besparen van energie.
6. Duurzaam wonen; stimuleer eigenaren en voer regie en handhaaf richting verhuurders.

Vervolg

In maart 2024 zijn de adviezen naar het college van burgemeester en wethouders gezonden. Het college heeft eind maart het college-en het raadsvoorstel burgerberaad vastgesteld. De adviezen worden in juni 2024 ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraad. Voordat de adviezen naar de gemeenteraad gaan, worden ze behandeld in de commissie Stedelijke Ontwikkeling.

Afhankelijk van de besluiten die de gemeenteraad neemt over de adviezen, worden deze verwerkt in de Uitvoeringsagenda Energietransitie 2024-2030 en in het Uitvoeringsplan Energietransitie 2024.

9. Vooruitkijken

Uitvoeringsagenda Energietransitie 2024 - 2030

In het najaar van 2023 zijn de eerste stappen gezet voor een nieuwe Uitvoeringsagenda Energietransitie gebouwde omgeving 2024 - 2030. Naar verwachting wordt de agenda rond de zomer van 2024 gepresenteerd. Dit wat langere tijdspad heeft te maken met het burgerberaad energietransitie. Verschillende adviezen van het burgerberaad worden waarschijnlijk kort voor de zomer van 2024 omarmd en vastgesteld door de gemeenteraad. Deze actiepunten verdienen dan een plek in de nieuwe Uitvoeringsagenda 2024-2030. Mede daardoor zal de agenda meer variatie krijgen in de thema's.

Uit de Uitvoeringsagenda volgt jaarlijks een Uitvoeringsplan, dat richting geeft aan de werkzaamheden en de prioritering voor het komende jaar. De Uitvoeringsagenda wordt vastgesteld in het college, binnen het door de raad vastgestelde doelenkader en inhoudelijke koers. Het Uitvoeringsplan wordt vastgesteld in het overleg tussen programmamanager, ambtelijk opdrachtgever en wethouder.

Externe ontwikkelingen

De energietransitie heeft te maken met een aantal externe, autonome factoren die de resultaten en effecten kunnen beïnvloeden. Ontwikkelingen zijn bijvoorbeeld:

- Er is netcongestie, dit is 'file' op het elektriciteitsnet. Dit treedt op als de volledige capaciteit van het net is bereikt en netbeheerders niet meer altijd de groeiende vraag naar stroom kunnen leveren. En ook de groei van duurzame opwekking draagt bij aan de netcongestie. Het is netbeheerders TenneT en Liander niet voldoende gelukt om mee te gaan in deze ontwikkeling en dat levert nu problemen op met de vraag en het aanbod van energie. Mogelijk zullen niet alle grote daken in Leiden kunnen worden aangesloten voor terug levering van zonne-energie. Netcongestie heeft mogelijk ook impact op aansluiting van nieuwe energievragers in de regio. Ook duurzame bronnen hebben een elektrische aansluiting nodig en kunnen hier dus hinder van ondervinden.
- De diverse oorlogen (Oekraïne, de Gazastrook) hebben effect op de energieprijzen. Door deze onrust fluctueren de gas- en elektraprijzen sterk. Dit heeft onder andere gevolgen voor investeringsbeslissingen over verduurzamingsprojecten.
- Het voortbestaan van de salderingsregeling is onzeker. Dit geeft onduidelijkheid voor zowel bedrijven als bewoners.
- Energiebedrijven rekenen steeds vaker hoge kosten door aan woningeigenaren met zonnepanelen.

Colofon

Vormgeving en opmaak: Studio, gemeente Leiden

Tekst en redactie: Programma Energietransitie

Meer informatie
www.leiden.nl/energietransitie

Leiden

Gemeente Leiden
Postbus 9100
2300 PC LEIDEN